ОПОВІДАННЯ

З англійської переклав ***Микола ДМИТРЕНКО***

— До побачення, любий.

— До побачення, серденько.

Елікс Мартін, спершись на хвіртку, дивилась вслід своєму чоловіку, який пішов до села.

Скоро він зник за поворотом дороги, але Елікс усе ще стояла в тій самій позі, механічно поправляючи пасмо густого каштанового волосся, що впало їй на обличчя. В очах її застиг відсутній і замріяний вираз.

Елікс Мартін не була красунею, вона не була навіть, строго кажучи, гарненькою. Але її обличчя — обличчя жінки вже не першої молодості — останнім часом пом'якшало й ніби світилося зсередини, так що колишні колеги по службі навряд чи й упізнали б її. В ту пору міс Елікс Кінг була акуратна ділова молода жінка, з дещо різкими манерами, безперечно здібна і не схильна до сентиментальності.

Елікс пройшла сувору школу. П'ятнадцять років, починаючи з вісімнадцятирічного віку, вона утримувала себе (з них сім років ще й хвору матір) на зарплатню друкарки-стенографістки. Це була боротьба за виживання, тож риси її обличчя затверділи.

Щоправда, було в її житті щось схоже на кохання. З Діком Віндіфордом,

---

Перекладено за виданням: The Argosy Bedside Book. Odhams Books Ltd. London, 1965. Agatha Christie. Love of a Stranger.

Агата Крісті (1891—1976) — широковідома англійська письменниця, автор 85 гостросюжетних романів, численних оповідань і п'єс, що перекладені на багато мов світу. Оповідання «Любов незнайомця» вперше опубліковано 1924 року.

товаришем по службі. В душі, в своїй жіночній душі, Елікс з[illegible]жди знала, хоча й не показувала цього, що він її любить. Зовні вони були друзями й не більше. Дік заробляв мало; із свого скромного заробітку йому важко було платити навіть за навчання молодшого брата в школі. Отож про одруження він поки що не міг і думати.

І раптом несподівано до дівчини прийшов порятунок: вона могла спочити від щоденної тяжкої праці. Померла далека родичка, залишивши їй гроші; проценти з цих грошей давали кілька сот фунтів стерлінгів на рік. Для Елікс це була воля, життя, незалежність. Тепер їй і Діку не треба більше чекати!

Але Дік повівся не так, як можна було сподіватися. Він і раніше ніколи не говорив прямо, що любить її, а тепер, здавалось, був ще менш, ніж завжди, схильний робити це. Він почав уникати її, насупився, спохмурнішав. Елікс одразу зрозуміла причину цього. Вона стала багатою нареченою. Делікатність і гордість не дозволяли Діку зробити їй пропозицію.

Від цього він став подобатись їй ще більше, і вона вже думала, чи не зробити перший крок самій, коли її знову підстеріг несподіваний випадок.

У домі своїх друзів вона зустріла Джералда Мартіна. Він шалено закохався в неї, і за тиждень вони заручились. Елікс, яка завжди вважала себе застрахованою від закоханості, буквально втратила голову.

І цим, сама того не бажаючи, збурила почуття Діка Віндіфорда. Він прийшов і, затинаючись від гніву, сказав їй:

— Цей чоловік зовсім тобі чужий. Ти нічого про нього не знаєш!

— Я знаю, що кохаю його.

— Як ти можеш це знати, познайомившись із ним тиждень тому?

— Не кожному треба одинадцять років, щоб зрозуміти, що він кохає дівчину! — одрізала Елікс.

Дік зблід.

— Я полюбив тебе з першої зустрічі. І думав, що ти теж любиш мене.

Елікс не стала кривити душею.

— Я теж так думала,— погодилась вона. — Але тільки тому, що не знала, яким воно буває, кохання.

Тут Дік вибухнув знову. Благання, пристрасні умовляння, навіть погрози — погрози тому чоловіку, який захопив його місце. Елікс дивом дивувалась, побачивши вулкан, що ховався під стриманою зовнішністю чоловіка, якого, здавалось їй, вона знала так добре...

А тепер, у цей сонячний день, спершись на хвіртку, вона згадувала ту розмову. Минув уже місяць, як вона вийшла заміж і була ідилічно щаслива. А проте, в цю хвилину, коли чоловіка не було поряд, до почуття щастя домішалась крапля неспокою. І причиною цього неспокою був Дік Віндіфорд.

Тричі відтоді, як вона одружилась, їй снився один і той же сон. Обставини щоразу були інші, але головне у сні залишалось незмінним. Вона бачила свого чоловіка, який лежав мертвим, а над ним стояв Дік Віндіфорд, і вона ясно й чітко знала, що саме його рука завдала фатального удару.

І хоч який жахливий був цей сон, пробудження від нього виявлялось жахливішим, жахливішим тому, що у сні їй усе здавалось природним і неминучим. В о н а, Е л і к с М а р т і н, б у л а р а д а, щ о ї ї ч о л о в і к м е р т в и й; вона вдячно простягала руки до вбивці й дякувала йому. Сон завжди закінчувався однаково: вона опинялась у міцних обіймах Діка Віндіфорда.

Чоловікові вона ні разу не сказала про цей сон, але він тривожив її дужче, ніж вона хотіла б визнати. Чи не застереження це — застереження щодо Діка Віндіфорда?

Елікс пробудилась від думок, почувши різкий телефонний дзвінок, що долинув з будинку. Вона зайшла в хол, зняла трубку. Раптом похитнулась і сперлась рукою об стіну.

— Хто, ви сказали, говорить? — спитала вона.

— Елікс, чому так змінився твій голос? Я його не впізнав. Це Дік.

— Ах,— сказала Елікс. — Ах! Де... ти де?

— В пабі «Руки мандрівника» — здається, він називається саме так? Чи ти навіть не знаєш, що у вашому селищі є такий паб? Я у відпустці, трохи тут рибалю. Не будеш заперечувати, якщо я заскочу подивитись на вас, добрих людей, сьогодні після обіду?

— Ні,— різко заперечила Елікс. — Не треба приходити.

Запала мовчанка, потім Дік заговорив знову, але голос його ледь помітно змінився.

— Прошу пробачення,— ввічливо мовив він. — Звичайно, мені не слід було тебе турбувати...

Елікс квапливо перебила його. Він, мабуть, вважає її поведінку надто дивною. Вона справді дивна. Її нерви, очевидно, розшарпані до краю.

— Я мала на увазі тільки те, що ми... ми сьогодні ввечері зайняті,— пояснила Елікс, докладаючи зусиль, щоб її голос звучав якомога природніше. — Чи не міг би... чи не міг би ти прийти пообідати завтра?

Та Дік, мабуть, помітив брак щирості в її тоні.

— Дуже вдячний,— відказав він так само ввічливо,— але я будь-якої миті можу поїхати звідси. Залежить від того, з'явиться тут мій приятель чи ні. До побачення, Елікс. — Він помовчав, а тоді квапливо й зовсім іншим тоном додав: — Нехай тобі щастить, люба.

Елікс поклала телефонну трубку з почуттям полегкості.

«Нема чого йому приходити сюди,— повторювала вона сама собі. — Яка я дурна, що так рознервувалася! І все одно, я рада, що він не прийде».

Вона знову вийшла в садок, зупинившись, щоб глянути на вирізану над ганком назву: «Солов'їний будинок».

— Чи не занадто це надумана назва? — спитала вона одного разу Джералда ще до того, як вони побралися.

Він засміявся й мовив ніжно:

— Та ти ж городяночка. Ніколи не повірю, щоб ти хоч раз чула солов'я. Я радий, що ти його ніколи не чула. Солов'ї, гадаю, повинні співати тільки для закоханих. Ми будемо слухати їх літніми вечорами біля нашої власної домівки.

І на згадку про те, як вони їх слухали, Елікс, стоячи на порозі, щасливо почервоніла.

«Солов'їний будинок» надибав Джералд. Він примчав до Елікс, задихаючись від хвилювання. І повідомив, що знайшов місце саме для них... неповторне... перлину... таке попадається раз у житті. І коли Елікс побачила будинок, вона також була зачарована. Правда, стояв він у відлюдному місці — милі за дві від найближчого села, але був настільки довершений у своїй старомодності, з її грунтовною зручністю ванних кімнат, водяним опаленням, електричним освітленням та телефоном, що вона зразу ж опинилась в полоні його чарів. Але раптом виникла перешкода. Власник будинку, заможний чоловік, затявся і відмовився здати його внайми. Він хотів його тільки продати.

Джералд Мартін хоч і одержував добрячий річний прибуток, не мав права чіпати основний капітал. Він міг зібрати щонайбільше тисячу фунтів. Власник будинку просив вісім. Але на допомогу прийшла Елікс, яка всім серцем привернулась до цього місця. Основний капітал, що належав їй, можна було легко реалізувати, бо він був у цінних паперах на пред'явника, і половину його вона охоче вклала в купівлю домівки. Отож «Солов'їний будинок» став їхньою власністю, і відтоді Елікс ні на мить не шкодувала про свій вчинок: зголодніївши за домашнім затишком, вона діставала неабияку втіху, куховарячи й хазяйнуючи.

Садок, у якому росли пишні квіти, доглядав старий садівник, приходячи з села двічі на тиждень.

Обійшовши ріг будинку, Елікс на свій подив побачила його — він схилився над клумбою. Елікс це здивувало: Джордж, як звикле, навідувався по понеділках і п'ятницях, а сьогодні був вівторок.

Старий, крекнувши, випростався й торкнувся пальцями крисів виношеного капелюха.

— Ви, мабуть, дивуєтесь, мем. Але справа ось у чому. В п'ятницю наш сквайр влаштовує частування, бо в нього іменини, отож я й кажу собі, що ні містер Мартін, ні його добра хазяйка не осудять мене, якщо я прийду один раз у вівторок замість п'ятниці.

— Не переживайте,— відказала Елікс. — Бажаю вам гарно погуляти.

— Таж гадаю, що так воно й буде,— простодушно погодився Джордж. — Чудова це штука — їсти досхочу й весь час знати, що платити треба не тобі.

Сквайр збирається влаштувати вечерю з чаєм для своїх орендарів. То я й подумав, мем, що побачу вас ще до того, як ви поїдете, і взнаю, який ви хочете бордюр навколо клумби. Адже ви, мабуть не знаєте, коли повернетесь?

— Але я нікуди не їду.

Джордж витріщився на неї.

— Хіба ви не їдете завтра в Лондон?

— Ні. Чому ви так подумали?

Джордж схилив голову до плеча.

— Бо зустрів учора в селі хазяїна. Він сказав мені, що ви з ним удвох їдете завтра в Лондон, і невідомо коли ви, мем, повернетесь.

— Дурниці,— відповіла, сміючись, Елікс. — Ви, мабуть, не так його зрозуміли.

А проте вона питала себе, що це Джеральд міг сказати старому, щоб той так кумедно помилився. Вона їде в Лондон? Та їй ніколи не хотілось поїхати в Лондон.

— Я ненавиджу Лондон,— з притиском, уперто мовила вона.

— Я, мабуть, чогось не доп'яв,— згідливо сказав Джордж,— однак, здається мені, говорив він досить ясно. Я радий, що ви зостаєтесь тут. Не розумію, чого ото людям не сидиться на місці. Я про Лондон і не думаю. Мені ніколи не треба було їздити туди. Там забагато автомобілів, а це нині справжнє лихо. Коли чоловік придбає автомобіль, то вже нізащо не всидить на місці. Та ось хоч би й містер Еймс, колишній хазяїн, який це приємний, спокійний джентльмен був, поки не купив одну з цих таратайок. Не поїздив на ній і місяця, як заходився продавати цей будинок. А які ж грубі гроші він на нього витратив, провівши електрику, поставивши умивальники в усіх спальнях і все таке інше. «Ви ніколи не повернете свої гроші»,— кажу я йому. «От же поверну,— відповів він. — Продам і одержу свої шість тисяч до останнього пенні». І, звичайно ж, одержав.

— Він одержав вісім тисяч,— мовила, усміхаючись, Елікс.

— Шість,— повторив Джордж. — Він запросив шість тисяч, саме про таку ціну вони тоді й домовились.

— А насправді ціна була вісім тисяч,— сказала Елікс.

— Жінки ніколи не розбирались у цифрах, — переконано зауважив Джордж.— І не кажіть мені, що містер Еймс мав нахабство, не кліпнувши очима, говорити про вісім тисяч.

— Він казав це не мені,— відповіла Елікс. — Він казав це моєму чоловікові.

Джордж знову схилився над клумбою.

— Ціна була шість тисяч,— вперто повторив він.

Елікс не стала більше сперечатися із старим. Відійшовши до дальньої клумби, вона заходилась рвати квіти. А коли вже поверталась із запашним букетом назад до будинку, то побачила якусь маленьку темно-зелену річ, що визирала з-під листя на одній з клумб. Вона нахилилась, підняла її й упізнала кишеньковий записник свого чоловіка.

Вона погортала записник, з деяким задоволенням пробігаючи очима зроблені в ньому помітки. Мало не з самісінького початку їхнього подружнього життя вона зрозуміла, що імпульсивний і емоційний Джеральд відрізняється такими достойностями, як акуратність і любов до порядку. Він неймовірно переживав, коли йому не вдавалося вчасно попоїсти, і завжди розписував свій день з точністю до хвилини.

Проглядаючи записник, Елікс не без деякого задоволення помітила запис, датований чотирнадцятим травня: «Одружився з Елікс. Церква святого Петра, 2 год. 30 хв.».

— Мій великий дурник,— пробурмотіла вона сама до себе, гортаючи сторінки. І раптом зупинилась:

«Вівторок, 16 червня».

Та це ж сьогодні!

На сторінці на цей день чітким, акуратним почерком Джеральда було написано: «О 9 год. вечора» І нічого більше.

Що ж це Джеральд запланував зробити сьогодні о дев'ятій вечора, подивувалась Елікс. І посміхнулась, подумавши, що якби це було в оповіданні, схожому на ті, які вона так часто читала, записник, безумовно, дав би їй ключ для сенса-

ційного викриття! Напевно ж, у ньому повинно знайтися ім'я іншої жінки. Елікс збуджено догортала записник до кінця, але даремно. Траплялись дати, записи про зустрічі й загадкові ділові домовленості, але жіноче ім'я вона побачила тільки одне — своє власне.

А проте, коли вона опустила блокнот у кишеню й пішла з квітами до будинку, її не лишало відчуття якогось невиразного неспокою. Слова Діка Віндіфорда знову спали їй на думку, та так виразно, ніби він стояв поряд і повторював: «Цей чоловік зовсім тобі чужий. Ти нічого про нього не знаєш».

Це була правда. Що вона знає про нього? Кінець кінцем, Джералду сорок років. За сорок років у його житті, безперечно, були жінки....

Елікс нетерпляче труснула головою. Не можна давати волі таким думкам. У неї куди невідкладніший клопіт. Треба чи не треба казати своєму чоловікові, що їй дзвонив Віндіфорд?

Можливо, що Джералд уже зустрів його в селі. Тоді він обов'язково скаже про це, як тільки повернеться, і їй не треба буде морочити собі голову. А інакше що? Елікс усвідомлювала: у неї немає ніякого бажання говорити про телефонний дзвінок.

Якщо вона про нього скаже, Джералд, напевно, запропонує запросити Діка Віндіфорда в «Солов'їний будинок». Тоді їй доведеться пояснювати, що Дік сам напрошувався прийти і що вона знайшла відмовку й відхилила його візит. А коли Джералд спитає, чому вона так учинила, то що вона скаже тоді? Розповість про свій сон? Але він тільки посміється або, що ще гірше, побачить, що вона надає сну того значення, яке йому здається зовсім дурним.

Кінець кінцем, ніяковіючи сама перед собою, Елікс вирішила не казати нічого. Це була її перша таємниця від чоловіка, і вона муляла їй душу.

Коли Елікс почула Джералдові кроки, то, щоб приховати своє збентеження, вона поспішила на кухню й заходилась готувати вечерю.

Було зрозуміло й без пояснень, що Джералд навіть краєчком ока не бачив Діка Віндіфорда. Елікс відчула полегшення від цього, але одночасно це її й збентежило. Адже відтепер їй доведеться вести подвійну гру.

І вже тільки після того, як вони повечеряли й сиділи у вітальні з дубовими сволоками, відчинивши вікна для свіжого, насиченого пахощами рожево-бузкових і білих левкоїв повітря, Елікс згадала про записник.

— А ось чим ти поливав квіти,— сказала вона й кинула записник йому на коліна.

— Це я загубив біля клумби?

— Так. Тепер я знаю всі твої таємниці.

— Не винен ні в чому,— мовив Джералд, заперечливо хитаючи головою.

— А що ти скажеш про побачення, призначене на дев'яту годину сьогодні ввечері?

— О, ти он про що... — якусь мить він, здавалось, був приголомшений, проте посміхнувся так, ніби його щось дуже потішило.

— Це побачення з гарненькою дівчиною Елікс. У неї каштанове волосся, голубі очі й взагалі вона дуже схожа на тебе.

— Не розумію,— сказала Елікс, удаючи розгнівану. — Ти ухиляєшся від відповіді.

— Ні, не ухиляюсь. Але, правду кажучи, ти нагадала про те, що сьогодні мені ще треба проявити кілька негативів, і я хочу, щоб ти мені допомогла.

Джералд Мартін був завзятим фотографом. У нього була трохи старомодна, але з чудовими лінзами фотокамера, і він сам проявляв свої знімки в підвалі, який він обладнав під темну кімнату.

— І це треба зробити рівно о дев'ятій годині,— піддражнила його Елікс.

Джералд явно був роздратований.

— Люба моя дівчинко,— мовив він повчальним тоном, — людина завжди повинна планувати те чи те на певний час. Тоді вона пречудово впорається з своєю роботою.

Елікс кілька хвилин мовчки спостерігала за своїм чоловіком, який напівлежав у кріслі, відкинувши назад голову. Риси його чисто виголеного обличчя чітко

вирізнялись на темному тлі. І раптом, ніби з якогось невідомого джерела, її затопив потік панічного страху, і вона імпульсивно вигукнула:

— Ах, Джералде, як би мені хотілося більше про тебе знати!

— Але ж, люба моя Елікс, ти знаєш про мене геть усе. Я розповідав тобі про своє дитинство в графстві Нортумберленд, про життя в Південній Африці й про останні десять років у Канаді, коли я домігся успіху.

— О, все про твої справи,— зневажливо мовила Елікс.

— Я знаю, що ти маєш на увазі — любовні пригоди. Ви, жінки, всі однакові. Вас ніщо не цікавить, тільки особисте.

Елікс відчула, як у неї пересохло в горлі. Вона невиразно пробурмотіла:

— Ну добре, але ж вони повинні були бути — любовні пригоди. Я хочу сказати... якби я хоч знала...

Знову на кілька хвилин запала мовчанка. Джералд Мартін супився, на його обличчі відбилось якесь вагання. А коли він заговорив, тон його був цілком серйозний, без найменшого натяку на недавню грайливість.

— Чи ти вважаєш розумним, Елікс, щоб я розповідав про... ну, про альковні справи Синьої Бороди? Так, у моєму житті були жінки, я цього не заперечую. Та ти мені й не повірила б, якби я це заперечував. Але я сміливо можу тобі заприсягтися, що жодна з них не мала для мене ніякого значення.

В його голосі бриніла щирість, яка заспокоїла її.

— Тепер ти задоволена, Елікс? — спитав він, посміхаючись, і глянув на неї допитливо. — І що це навернуло твої думки на такий неприємний предмет, та ще й саме сьогодні?

Елікс устала й почала неспокійно походжати по вітальні.

— Не знаю,— відповіла вона. — Я цілий день чогось нервуюсь.

— Це дивно,— стиха, наче сам до себе, мовив Джералд.

— Чому дивно?

— О, моя люба дівчинко, не треба спалахувати. Я сказав дивно тільки тому, що ти, як правило, завжди така лагідна й спокійна.

Елікс силувано всміхнулась.

— Усе ніби змовилось дратувати мене сьогодні,— зізналась вона. — Навіть старому Джорджу спала на думку безглузда ідея, ніби ми збираємось їхати в Лондон. Він запевняв, що це сказав йому ти.

— А де ти його бачила? — різко спитав Джералд.

— Він прийшов працювати сьогодні замість п'ятниці.

— Клятий старий дурень! — вигукнув Джералд.

Елікс здивовано втупилась у нього. Обличчя її чоловіка спотворилось від люті. Досі вона ніколи його таким не бачила. Зрозумівши, наскільки Елікс вражена, Джералд спробував узяти себе в руки.

— Ну так от: він старий дурень,— уже спокійніше повторив він.

— Але ж ти сказав щось, що змусило старого подумати, ніби ми їдемо в Лондон?

— Я? Я ніколи нічого подібного не казав. Принаймні... О, так, згадав. Зранку я жартома сказав, що, мовляв, добре було б з'їздити в Лондон, а він, мабуть, сприйняв мої слова серйозно. Або почув не те, що було сказано. Ти, звичайно, розтлумачила йому, що він помилився?

— Та розтлумачувала, але він з тих стариганів, які коли щось заберуть собі в голову, то не дуже легко переконати їх в іншому.

Після цього Елікс ще розповіла, з якою впертістю наполягав Джордж на тому, ніби за будинок заплачено шість тисяч фунтів.

Джералд якийсь час сидів мовчки, потім повільно проказав:

— Еймс захотів одержати шість тисяч готівкою, а решту дві тисячі по закладній. Цим, я так вважаю, і пояснюється його помилка.

— Цілком імовірно,— погодилась Елікс.

Вона кинула погляд на годинник, потім пустотливо показала на нього пальцем:

— Нам час братися до діла, Джералде. Ми вже запізнюємось на п'ять хвилин.

На обличчі Джералда Мартіна з'явилась якась дуже дивна посмішка.

— Я передумав,— спокійно мовив він. — Сьогодні ввечері я фотографією займатись не буду.

Дивовижна ця штука — жіночий розум. Коли Елікс лягла того вечора спати, вона була всім задоволена, душа її відпочивала: її щастя, що на мить зазнало небезпеки, знову переможно утвердилось.

Та надвечір наступного дня вона зрозуміла, що якісь приховані сили безнастанно ведуть проти нього руйнівну роботу. Дік Віндіфорд більше не дзвонив, проте вона відчувала: те, що вона вважає його впливом на неї, діє й далі. Знову й знову їй на думку спадали його слова: «Це зовсім не знайомий чоловік. Ти нічого про нього не знаєш». І разом з цими словами вона пригадувала вираз Джералдового обличчя, коли він сказав: «Чи ти вважаєш розумним, Елікс, щоб я розповідав про... ну, про альковні справи Синьої Бороди?» До чого це було сказано?

В його словах приховувалось застереження, вчувалась навіть погроза. Здавалося, він сказав: «Ти краще не пхай носа в моє життя, Елікс. Можеш дістати жахливий удар, якщо втручатимешся».

У п'ятницю вранці Елікс переконала себе, що в Джералда є таки жінка — наче в спальні Синьої Бороди, яку він уперто намагався приховати від неї. Ревнощі, що прокидались так повільно, тепер розквітли пишним квітом.

Чи не з жінкою збирався він зустрітися того вечора о дев'ятій годині? Чи не брехня, що він буцімто хотів проявляти фотознімки?

Три дні тому вона ладна була заприсягтися, що наскрізь знає свого чоловіка. Тепер же їй здавалось, він чужа людина, про яку вона не знає нічого. Вона згадувала його незрозумілу злість на старого Джорджа, що так суперечила його завжди врівноваженій поведінці. Можливо, дрібниця, але ця дрібниця показала, що насправді вона зовсім не знає свого чоловіка.

У п'ятницю виявилося, що треба дещо купити. Опівдні Елікс сказала, що піде в село, Джералд же нехай порається в саду. На її подив, він категорично запротестував: мовляв, він сам сходить у село, а вона хай посидить удома. Елікс була змушена поступитись. Його наполегливість здивувала й стривожила її. Чого це він так проти того, щоб вона пішла до села?

Раптом їй спало на думку пояснення, від якого стало все зрозумілим. Хіба не може бути так, що Джералд зустрів Діка Віндіфорда, нічого їй не сказавши? Хоча, одружуючись, вона не відчувала ревнощів, але згодом вони у неї розвинулись. Чи не могло трапитись таке саме й з Джералдом? Може, він хоче перешкодити її побаченню з Діком Віндіфордом? Це пояснення настільки відповідало фактам, було таким втішним для стривоженої душі Елікс, що вона радо вхопилась за нього.

А проте, коли о п'ятій годині настав час пити чай, Елікс почала відчувати неспокій. Їй було соромно самої себе. Вона знову й знову опиралась спокусі, що мучила її відтоді, як Джералд пішов у село. Нарешті, обманюючи власне сумління тим, що в будинку треба грунтовно прибрати, вона пішла нагору в кімнату свого чоловіка. Щоб не розлучатися із заспокійливою вигадкою, вона взяла з собою ганчірку.

«Якби я тільки була впевнена,— раз у раз повторювала вона сама до себе. — Якби я тільки могла бути в п е в н е н а».

Марно Елікс казала собі, що геть усі компрометуючі докази були, напевно, давним-давно уже знищені. Внутрішній голос нашіптував їй, що чоловіки часом з надміру розвиненого почуття сентиментальності зберігають просто вбивчі для себе папери.

Під кінець Елікс не витримала. З палаючими від сорому щоками вона, майже не дихаючи, гарячково проглянула жмутки листів та якихось документів, обшукала шухляди, навіть понишпорила в кишенях чоловікового одягу. Тільки дві шухляди уникли огляду: нижня шухляда комода і маленька шухлядка з правого боку письмового столу, які було замкнуто. Але Елікс на цей час уже зовсім утратила сором. Вона була впевнена, що в одній з тих шухляд знайде докази про існування уявлюваної жінки, яка заволоділа всіма її помислами.

Елікс згадала, що Джералд безтурботно залишав свої ключі на сервanті внизу. Вона принесла їх і спробувала один по одному. Третій ключ підійшов до шухлядки столу. Елікс нетерпляче висунула її. Там лежала чекова книжка й шкіряний гаманець, добре напханий банкнотами, а біля задньої стінки — жмут листів, перев'язаний стрічкою.

Уривчасто дихаючи, Елікс розв'язала стрічку. В обличчя їй вдарила кров, вона кинула листи назад у шухляду, засунула й замкнула її. Ці листи були її власні, написані нею Джералду Мартіну ще до одруження з ним.

Потім Елікс взялась до комода, але зробила це вже швидше від бажання відчути, що вона нічого не проминула, ніж сподіваючись знайти те, чого шукала.

На її роздратування жоден ключ із Джералдової в'язки не підходив до потрібної їй шухляди. Проте Елікс не хотіла миритися з поразкою. Вона пошукала в інших кімнатах і принесла ще цілий набір ключів. Її роздратування змінилось задоволенням, коли ключ від шафи, що стояла в кімнаті для гостей, підійшов до комода. Вона відімкнула шухляду й висунула її . Там не було нічого, крім брудного згортка газетних вирізок.

Елікс полегшено зітхнула. Проте переглянула вирізки, бо їй кортіло знати, якими це справами її чоловік цікавиться настільки, що завдає собі клопоту зберігати запилюжений згорток. Майже всі вирізки були з американських газет семирічної давності, і йшлося в них про судовий процес над знаменитим шахраєм і двоєженцем, якимсь Шарлем Леметром. Цього Леметра підозрювали в тому, що він убивав своїх жінок. Під підлогою одного з будинків, які він наймав, було знайдено кістяк, а майже про всіх жінок, з якими він «одружувався», нічого більше не було чути.

Він захищався від висунутих проти нього звинувачень з неабиякою майстерністю, йому допомагав один з найталановитіших юристів Сполучених Штатів. По всій справедливості суд мав би винести вирок «Провину не доведено». Проте за браком доказів Леметр був визнаний невинним у скоєнні злочину, який карається смертю, однак засуджений до тривалого ув'язнення за інші висунуті проти нього звинувачення.

Елікс згадала і загальне збудження, спричинене тоді тим судовим процесом, і сенсацію, що її викликала втеча Леметра десь років через три після присуду. Його так і не впіймали. Особа цього чоловіка, його дивовижна влада над жінками довго обговорювались свого часу англійськими газетами так само, як його збудливість у суді й пристрасні заперечення вини. Відзначали також раптові колапси — через хворе серце, хоч необізнані люди приписували їх його акторським здібностям.

В одній з вирізок, що їх Елікс тримала в руках, був портрет бородатого, схожого на вченого джентльмена, і вона заходилась розглядати його.

Кого ж нагадує їй це обличчя? Елікс раптом з жахом зрозуміла, що на вирізці не хто інший, як її чоловік. Очі й чоло дуже нагадували Джералдові. Мабуть, через це він і тримав у себе цю вирізку. В замітці поруч із фотознімком говорилось про деякі цифри, знайдені в записній книжці обвинуваченого, і твердилось, що то дати, коли він розправлявся із своїми жертвами. А якась жінка, що давала свідчення впізнала підсудного по родимці на зап'ястку лівої руки, зразу біля долоні.

Елікс упустила додолу вирізки і аж поточилась. У її чоловіка на лівому зап'ястку, трохи вище долоні, був маленький рубець...

Кімната попливла перед її очима. Згодом вона дивом дивувалась, що так зразу й беззастережно повірила у свій здогад. Джералд Мартін — це Шарль Леметр! Повіривши, вона тієї ж миті сприйняла це як належне. Розрізнені уривки недавнього минулого вихором закружеляли в її голові, наче фрагменти мозаїки, складаючись у суцільну картину.

Гроші, заплачені за будинок,— її гроші й більше нічиї, цінні папери на пред'явника вона довірила зберігати йому. Стало зрозумілим навіть справжнє значення її сну. Десь глибоко в душі якесь її друге підсвідоме «я» завжди з побоюванням ставилось до Джералда Мартіна й воліло бути подалі від нього. І її другому «я» хотілось, щоб їй на допомогу прийшов Дік Віндіфорд. Через це вона й була здатна сприйняти правду про свого чоловіка так легко, без сумнівів і вагань. Їй судилось стати ще однією жертвою Леметра. І, мабуть, дуже швидко.

У неї вихопився напівздушений крик, коли вона дещо згадала. Вівторок, о дев'ятій годині вечора. Підвал з підлогою, вимощеною

кам'яними плитами, які так легко підняти! Колись він уже поховав одну з своїх жертв у підвалі. Усе було заплановано на вечір у вівторок. Але ж узяти й заздалегідь методично записати таке — це божевілля! Ні, вчинок логічний. Джералд завжди робив записи про намічені справи, а вбивство було для нього звичайним ділом, що нічим не відрізнялось від інших.

Але що ж урятувало її у вівторок? Чи він пожалів її в останню хвилину? Ні. Відповідь на це запитання не загаялась: рятівник — с т а р и й Д ж о р д ж.

Тепер вона зрозуміла причину нестримного гніву свого чоловіка. Він, безсумнівно, мостив свою стежку, розповідаючи всім зустрічним, що вони наступного дня їдуть у Лондон. А тоді несподівано прийшов працювати Джордж, сказав їй про Лондон, а вона заперечила звістку. Надто ризиковано було покінчити з нею того вечора, бо Джордж без кінця переповідав би розмову з нею. Але як же врятуватись?

Не можна було втрачати часу. Треба негайно зникнути звідси, поки він не повернувся. Елікс квапливо поклала згорток вирізок назад у шухляду, засунула й замкнула її.

І тут вона завмерла, ніби закам'янівши. Почулось рипіння хвіртки, що виходила на дорогу. Її ч о л о в і к п о в е р н у в с я.

На якусь мить Елікс заклякла на місці, потім навшпиньках прокралась до вікна й визирнула з-за портьєри.

Так, це був її чоловік. Він посміхався сам до себе й щось мугикав під ніс. І тримав у руці предмет, при самому погляді на який у переляканої жінки мало не зупинилося серце. То була новісінька лопата.

Елікс скоріш інстинктивно, ніж розумом, збагнула: в і н х о ч е з р о б и т и ц е с ь о г о д н і в в е ч е р і.

Проте шанс на порятунок ще залишався. Джералд, стиха наспівуючи, зайшов за будинок.

Не вагаючись і миті, Елікс збігла сходами й кинулась до вхідних дверей. Але як тільки вона рвучко розчинила їх, з-за будинку вийшов її чоловік.

— Привіт, — сказав він. — Куди це ти так поспішаєш?

Елікс неймовірним зусиллям примусила себе прибрати спокійного, як звичайно, вигляду. Нагода втекти була наче втрачена, але якщо вона поведеться обережно й не викличе в чоловіка підозри, то така нагода пізніше з'явиться знову. Навіть, можливо, зараз...

— Я пройдусь по стежці туди й назад,— сказала вона голосом, який для неї самої пролунав нерішуче й невпевнено.

— Добре,— мовив Джералд. — Я піду з тобою.

— Ні, будь ласка, не треба, Джералде. Я... я якась знервована, болить голова... Я краще погуляю сама.

Їй здалося, що в його погляді прозирнула підозра.

— Що з тобою, Елікс? — спитав він. — Ти бліда й тремтиш.

— Та нічого. — Вона намагалась говорити трохи різко й посміхатись. — Розболілась голова, оце й усе. Прогулянка мені допоможе.

— Ну, як негарно казати, що я тобі не потрібний,— зауважив Джералд, невимушено засміявшись. — Я піду з тобою, хочеш ти того чи ні.

Більше сперечатись вона не наважилась. Якщо він здогадався, що вона знає, то...

Зробивши над собою зусилля, вона присилувала себе поводитись майже так, як звичайно. А проте її не полишало тривожне відчуття, що він поглядає на неї скоса і наче не зовсім нею задоволений. Елікс розуміла, що його підозри ще не цілком розвіялись.

Коли вони повернулись у будинок, він наполіг на тому, щоб вона лягла, і приніс одеколону натерти їй скроні. Джералд був, як завжди, люблячим чоловіком. Елікс почувала себе такою безпорадною, неначе руками й ногами вскочила в пастку.

Він ні на хвилину не залишав її саму. Пішов з нею на кухню, допоміг поставити на стіл холодні страви, які вона ще раніше приготувала. Вечеря ставала їй поперек горла, але вона примушувала себе їсти й навіть здаватись веселою й природною. Вона тепер знала, що бореться за своє життя. Що сама-самісінька з цим

чоловіком, що допомоги чекати нізвідки, що вона цілком у його руках. І єдиний шанс врятуватись — це так приспати його підозри, щоб він залишив її саму хоч на кілька хвилин, цього часу їй вистачить дістатись до телефону в передній і викликати допомогу. В цьому була її остання надія.

Їй сяйнула рятівна думка, коли вона згадала, чому він відмовився від свого задуму в п'ятницю. А що як вона скаже, ніби Дік Віндіфорд прийде до них сьогодні ввечері?

Таке повідомлення вже мало не зірвалось з її язика, але вона поквапливо відмовилась від нього. Цей чоловік був не з тих, кого можна вдруге відвернути від здійснення свого наміру. Під його спокійною врівноваженістю вгадувалась рішучість, навіть піднесеність, і це позбавляло її останніх сил. Сказавши щось не так, вона тільки пришвидшить злочин. Він просто вб'є її на місці, а тоді спокійно подзвонить по телефону Діку Віндіфорду й повідомить його, що їх кудись несподівано викликали. О, якби тільки Дік Віндіфорд прийшов до них сьогодні ввечері. О, якби Дік...

Раптом у Елікс виникла нова думка. Вона скоса пильно глянула на свого чоловіка, ніби боялась, що він прочитає її думки. Але разом з появою нового задуму до неї повернулось і самовладання. Поведінка її стала настільки природною, аж вона сама здивувалась.

Елікс приготувала каву й винесла її на ганок.

— До речі,— мовив Джералд,— давай зробимо ті фотознімки сьогодні.

Мороз пройшов у Елікс поза спиною, але вона безтурботно відповіла:

— А ти не міг би впоратись без мене? Сьогодні ввечері я якась стомлена.

— На це часу піде небагато,— посміхнувся він своїм думкам. — І я можу пообіцяти тобі, що потім ти не почуватимешся стомленою.

Власні слова, здавалось, потішили його. Елікс здригнулась. Задум треба було починати здійснювати зараз або ніколи. Вона звелась на ноги.

— Піду подзвоню м'яснику,— байдужим тоном оголосила вона. — Сиди, не турбуйся.

— М'яснику? О такій пізній годині?

— Дурненький, крамницю він, звичайно, зачинив. Але ж сам, напевне, вдома. А завтра субота, і я хочу, щоб він уранці приніс мені телячих відбивних, поки їх не схопив хтось інший. М'ясник такий зі мною милий і зробить для мене все.

Елікс швидко ввійшла в будинок і зачинила за собою двері. Вона ще почула, як Джералд сказав: «Не зачиняй дверей», і не забарилася з відповіддю: «Не треба, щоб поналітало метеликів. Я їх ненавиджу. Чи ти боїшся, що я покохаюся з м'ясником?»

Опинившись у будинку, вона вхопила телефонну трубку й набрала номер паба «Рука мандрівника». І зразу ж додзвонилась.

— Містер Віндіфорд ще у себе? Можна з ним поговорити?

І тут серце у неї болісно стислось. Двері рвучко відчинились, і до передньої ввійшов Джералд.

— Та ну вийди ж, Джералде,— образилась Елікс. — Я страшенно не люблю, коли слухають, як я розмовляю по телефону.

У відповідь він тільки засміявся й сів на стілець біля неї.

— А ти справді дзвониш м'яснику?— насмішкувато спитав він.

Елікс була в розпачі. Її план провалювався. За хвилину Дік Віндіфорд підійде до телефону. Може, ризикнути всім і закричати про допомогу?

І тут, поки вона нервово натискала й відпускала важіль, в голові у неї блискавично виник новий план.

«Буде важко,— подумала вона. — Треба не втрачати голови, вибирати правильні слова й ні на мить не затнутись, але я вірю, що можу зробити це. Я м у ш у зробити».

Цієї миті у телефонній трубці почувся голос Діка Віндіфорда. Елікс глибоко відітхнула й швидко заговорила:

— Говорить місіс Мартін з «Солов'їного будинку». Будь ласка, прийдіть (вона натисла на телефонний важіль, відключаючись) завтра вранці і принесіть шість гарних телячих відбивних (вона від-

пустила важіль). Це дуже важливо (знову відключення). Дякую вам, містере Хексворсі, сподіваюсь, ви нічого не маєте проти, що я подзвонила вам так пізно, але ці телячі відбивні справа (тепер підключення) життя і смерті (відключення). Дуже добре, завтра вранці (підключення) як найшвидше.

Вона поклала трубку й повернулась до чоловіка обличчям.

— Он як ти розмовляєш із своїм м'ясником,— мовив Джералд.

— Жіночий спосіб спілкування,— безтурботно відказала Елікс.

Вона не тямилась від хвилювання. Джералд нічого не запідозрив. Дік, навіть якщо нічого не зрозумів, усе одно прийде.

Елікс перейшла до вітальні й увімкнула електрику. Джералд не відставав від неї.

— Настрій у тебе, бачу, неабияк покращав,— сказав він, з цікавістю спостерігаючи за нею.

— Авжеж,— погодилась Елікс,— бо голова зовсім уже не болить.

Вона сіла на своє звичайне місце й посміхнулась до чоловіка який опустився в крісло навпроти неї. Було тільки двадцять п'ять хвилин на дев'яту. Дік, безперечно, прийде задовго до дев'ятої.

— Я не надто високої думки про каву, яку ти мені дала,— поскаржився Джералд. — На смак вона дуже гірка.

— Це я спробувала новий сорт. Ми більше не будемо її пити, мій любий, якщо вона тобі не смакує.

Елікс взяла шитво й почала шити. Джералд прочитав кілька сторінок. Тоді глянув на годинник і недбало кинув книжку убік.

— Половина на дев'яту. Час спускатись у підвал і братися до роботи.

Шитво вислизнуло в Елікс із рук.

— О, не зараз. Давай почекаємо до дев'ятої.

— Ні, дорогенька, розпочнем о пів на дев'яту. Саме цей час я й призначив. А ти підеш спочивати раніше.

— Я хотіла б почекати до дев'ятої.

— Але ж ти знаєш, що коли я призначаю час, то завжди його дотримуюсь. Ходімо, Елікс. Я не збираюсь чекати ані хвилини.

Елікс глянула на нього і, хоч вона намагалась не піддатись, її захльоснула хвиля жаху. Маску було скинуто. Руки в Джералда смикались, очі збуджено блищали, він безперервно облизував сухі губи. Він уже не дбав про те, щоб приховати своє хвилювання.

«Це правда,— подумала Елікс,— чекати він не в змозі, він схожий на божевільного».

Він ступив до неї й поклав руку на плече, примушуючи підвестись.

— Ходімо, дорогенька,— повторив він,— або я понесу тебе туди.

Джералд говорив веселим тоном, але в ньому вчувалась неприхована жорстокість, яка до смерті перелякала Елікс. Вона неймовірним зусиллям вивільнилась і, зіщулившись, притислась до стіни. Сили зрадили її. Вона не могла втекти, не могла нічого вдіяти, а він наближався до неї.

— Ну, Елікс...

— Ні, ні! — скрикнула вона, безсило виставивши поперед себе руки, щоб відштовхнути його. — Зачекай, Джералде, мені треба тобі щось сказати, в чомусь тобі зізнатись...

І Джералд зупинився.

— Зізнатись? — здивувався він.

— Так, зізнатись. — Вона вимовила ці слова навмання, відчайдушно намагаючись затримати його увагу.

— Мабуть, хочеш сказати про колишнього коханця,— зневажливо мовив він.

— Ні,— відповіла Елікс,— про дещо інше. Ти назвав би це, гадаю... так, ти назвав би це злочином.

І вона відразу ж зрозуміла, що зачепила потрібну струну. Його увага зосередилась і затрималась на ній.

Елікс побачила це, і до неї повернулось самовладання.

— Ти краще б сів,— спокійно порадила вона.

Сама вона перейшла кімнату й сіла на старе місце. Навіть нахилилась і під-

няла шитво. А за завісою спокою гарячково придумувала, що саме сказати; треба вигадати таку історію, яка не дасть згаснути його цікавості, поки не надійде допомога.

— Я казала тобі,— неквапливо почала вона,— що п'ятнадцять років працювала стенографісткою. Це не зовсім правда. Було дві перерви. Перша, коли мені виповнилось двадцять два роки. Я зустріла літнього й не дуже багатого чоловіка. Він закохався в мене й попросив мене бути його дружиною. Я погодилась. Ми побрались. — Тут Елікс помовчала. — І я змусила його застрахувати життя на своє ім'я.

Вона помітила, яка раптова й гостра цікавість відбилась на обличчі її чоловіка, й з подвоєною упевненістю повела далі:

— Під час війни я трохи працювала в аптеці при госпіталі. Там я мала справу з усякими рідкісними наркотиками й отрутами.

Вона замислено замовкла. Тепер його цікавість збуджена до краю, в цьому можна не сумніватись. Вбивця приречений цікавитись вбивством. Вона поставила на це й виграла. Її погляд крадькома ковзнув по годиннику. За двадцять п'ять хвилин дев'ята.

— Є така отрута... білий порошок. Одна дрібка — і смерть. Ти, мабуть, дещо знаєш про отрути?

Елікс поставила це запитання, бо трохи непокоїлась. Якщо він щось знає, то їй слід бути обережною.

— Ні,— відповів Джералд,— про отрути я знаю дуже мало.

Вона полегшено зітхнула.

— Ти, певно, чув про хіосін? Це наркотик, який діє смертельно, але виявити його абсолютно неможливо. Будь-який лікар видасть свідоцтво про серцеву недостатність. Я вкрала трохи цього наркотика й тримала його у себе.

Елікс зупинилась, збираючися на силах.

— Кажи далі,— зажадав Джералд.

— Ні, я боюсь. Не можу тобі розповісти. Іншим разом.

— Зараз,— мовив він нетерпляче. — Я хочу знати.

— Минув місяць, як ми одружились. Я дуже піклувалась про свого підстаркуватого чоловіка, була з ним дуже лагідною й дуже відданою. Він не переставав розхвалювати мене перед сусідами. Всі знали, яка я віддана дружина. І кожного вечора я сама готувала йому каву. Одного вечора, коли ми були самі, я вкинула дрібок цього смертельного алкалоїда в його чашку...

Елікс замовкла й старанно засилювала нову нитку в голку. Їй, яка ні разу в житті не грала на сцені, в цю мить могли позаздрити найзнаменитіші актриси світу. Вона справді ввійшла в роль холоднокорстокої отруйниці.

— Все відбулося дуже спокійно. Я весь час спостерігала за ним. Спочатку він почав задихатись і попросив повітря. Я відчинила вікно. Потім сказав, що не може встати з стільця. Незабаром він помер.

Вона зупинилась, прислухаючись. Була за чверть дев'ята. Допомога ось-ось надійде.

— А якою була страхова сума? — спитав Джералд.

— Близько двох тисяч фунтів. Я почала грати на біржі й утратила все. Тоді повернулась на старе місце стенографістки. Але я не збиралась довго залишатись у тій конторі. Я зустріла ще одного чоловіка. На роботі я знову привласнила собі своє дівоче прізвище. Новий знайомий не знав, що я колись була одружена. Він був молодший, ніж перший чоловік, досить гарний із себе й дуже багатий. Ми тихо зареєстрували шлюб у графстві Суссекс. Чоловік не хотів страхувати своє життя, але ж, безперечно, щось призначив мені в заповіті. Він любив, щоб я своїми руками готувала йому каву, достоту як і той перший.

Елікс зробила паузу й додала просто:

— Я дуже добре вмію варити каву.

Після цього вона повела далі:

— У містечку, де ми жили, я мала кількох друзів. Вони страшенно співчували мені через те, що мій чоловік одного дня після обіду нагло помер від розриву серця. Лікар мені не зовсім сподобався. Не думаю, що він запідозрив мене, але раптова смерть мого чоловіка його явно здивувала. Я не знаю до пуття, чому я знову прибилась до своєї контори. Мабуть, звичка. Другий чоловік залишив мені

близько чотирьох тисяч фунтів. Цього разу я не стала грати на біржі, я вклала їх у цінні папери. А потім, як би тобі це сказати...

Але тут їй довелось замовкнути. Джералд Мартін з налитим кров'ю обличчям, задихаючись, показував на неї тремтячим пальцем і вигукував:

— Кава, боже мій! Кава! Тепер я розумію, чому вона була гірка. Ти диявол! Ти знову взялась за свої витівки.

Його руки вчепились в бильця крісла. Він був готовий стрибнути на неї.

— Ти отруїла мене!

Елікс відсунулась від нього до каміна. Її знову охопив жах, і вона вже була розтулила губи, щоб заперечити, сказати, що обманює, і зупинилась. Ще мить — і він кинеться на неї. Вона зібрала всі свої сили. Її очі твердо й владно зустріли його погляд.

— Так,— мовила вона,— я тебе отруїла. Отрута вже діє. Зараз ти не в змозі встати з крісла, не в змозі встати...

Якби їй вдалося втримати його на місці, хоч би кілька хвилин!..

Ах, що це? Звук кроків на дорозі. Вхідні двері відчиняються.

— Ти не в змозі встати, — повторила вона ще раз.

Потім вона прослизнула повз Джералда, вилетіла з кімнати і, зомліваючи, впала в обійми Діку Віндіфорду.

— Боже мій, Елікс! — вигукнув Дік.

І звернувся до чоловіка у формі полісмена, що прийшов разом з ним:

— Підіть подивіться, що трапилось у тій кімнаті.

Він обережно поклав Елікс на кушетку й схилився над нею.

— Бідна моя дівчинко,— прошепотів він. — Бідна моя дівчинко. Що тут з тобою робили?

Вії в неї затремтіли, а губи пошепки вимовили Дікове ім'я.

Він випростався, коли полісмен торкнув його за руку.

— Сер, у кімнаті нічого не трапилось, тільки якийсь чоловік сидить у кріслі. У нього такий вигляд, ніби його щось неймовірно налякало, і він...

— Що він?

— Ну, він... мертвий.

Обидва аж здригнулись, зачувши голос Елікс. Вона заговорила, не розплющуючи очей, наче була в якомусь сні:

— Незабаром,— мовила вона майже так, ніби читала з книжки,— він помер.

Дмитренко Микола Андрійович (нар. 1927 р.) — член Спілки письменників. Відповідальний працівник Головліту УРСР. Переклав твори Майн Ріда, М. Твена, Р. Сабатіні, А. Конан Дойла, Дж. Уейна.